

ΤΟ ΕΝ ΒΑΡΝΑ
ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΛΑΒΟΛΟΓΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ

(15-20 Σεπτεμβρίου 1975)

Υ Π Ο
ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ Θ. ΣΤΑΘΗ

Τὴν ἑβδομάδα 15-20 Σεπτεμβρίου 1975 ἐπραγματοποιήθη ἐν Βάρνα τῆς Βουλγαρίας παρὰ τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ, ἐν διεθνὲς Συνέδριον μὲ γενικὸν θέμα «Οἱ Σλαβικοὶ Πολιτισμοὶ καὶ τὰ Βαλκάνια (Θ' -ΙΖ' αἰ.)». Τὸ Συνέδριον αὐτὸ ἐτέλει ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Unesco, διωργανώθη δὲ ὑπὸ τοῦ Ἰδρύματος Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἴμου τῆς Σόφιας. Διὰ τὸν συντονισμόν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου καὶ τὴν συγκρότησιν καὶ συμμετοχὴν τῆς ἑλληνικῆς ἀντιπροσωπείας εἰς αὐτό, τὸ Ἰδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἴμου (IMXA) τῆς Θεσσαλονίκης ἀνέλαβε τὴν πρωτοβουλίαν καὶ συνεκρότησε μίαν Ἐπιτροπὴν ἀποτελουμένην ἐκ τῶν κ. κ. Αἰμιλίου-Ἀντωνίου Ταχιάου, καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Καρόλου Μητσάκη, καθηγητοῦ καὶ Διευθυντοῦ τοῦ IMXA Θεσσαλονίκης καὶ Λεάνδρου Βρανούση, Διευθυντοῦ τοῦ Κέντρου Μεσαιωνικοῦ καὶ Νέου Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Εἰς τὰς προηγηθείσας συσκέψεις τῆς Ἐπιτροπῆς αὐτῆς μετὰ τῶν μελῶν τῆς Ὁργανωτρίας Βουλγαρικῆς Ἐπιτροπῆς ὑπὸ τὸν Διευθυντὴν τοῦ IMXA τῆς Σόφιας καθηγητὴν κ. Ν. Τόντορωφ, ὠρίσθησαν τὰ ἐπὶ μέρους θέματα τοῦ Συνεδρίου καὶ ἀντιμετωπίσθησαν ὅλαι αἱ σχετικαὶ μὲ μίαν ὀργάνωσιν Συνεδρίου λεπτομέρειαι, ἀφορᾶσαι σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ εἰς τὴν μετάβασιν καὶ παραμονὴν τῶν κυρίων Συνέδρων ἐν Βάρνα.

Εἰς τὴν πρόσκλησιν τῆς Ὁργανωτρίας Ἐπιτροπῆς ἀνταπεκρίθη ἕνας ἀρκούντως μεγάλος ἀριθμὸς ἐπιστημόνων ἐκ τῶν χωρῶν τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου, κυρίως, καὶ τῆς Ρωσίας, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν καὶ αὐτῆς τῆς Ἀμερικῆς. Ἡ Σλαβολογία, τὸν τελευταῖον καιρὸν, ἀποτελεῖ τὴν μεγάλην στροφὴν καὶ προτίμησιν τῶν μελετητῶν, ἰδίως τῆς Ἀμερικῆς, εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲ παρατηρεῖται μεγάλη πρόοδος εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ἐπὶ μέρους θε-

μάτων τῆς Σλαβολογίας, χάρις εἰς τὰς συντόνους ἐνεργείας τοῦ ΙΜΧΑ καὶ τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν Θεσσαλονίκης, ὅπου λειτουργοῦν πολλὰ τμήματα διδασκαλίας καὶ ἐκμαθήσεως τῶν βαλκανικῶν γλωσσῶν.

Τὴν ἐλληνικὴν ἀντιπροσωπείαν ἀπετέλεσαν οἱ ἀκόλουθοι μελετηταί: Π. Χαρανῆς — καθηγητῆς, Ἄ. - Αἰμ. Ταχιάος — καθηγητῆς, Ν. Μουτσόπουλος — καθηγητῆς, Ρ. Τσιροπανλῆς — καθηγητῆς, Λ. Βρανούσης — Διευθυντῆς τοῦ Κέντρου Ἐρεῦνης τοῦ Μεσαιωνικοῦ καὶ Νέου Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Β. Παπούλια — καθηγήτρια, Ἐ. Βρανούση — τοῦ ΕΙΕ, Ἄ. Ἀγγελόπουλος — ὑφηγητῆς, Δ. Ἡλιάδου, Ἄ. Καραθανάσης, Κ. Παπουλίδης, Ἰ. Παπανδριανός, Ἰ. Ταρνανίδης, Σ. Κίσσας, Κ. Μακρῆς, Χριστίνα Ζήση, καὶ ὁ γράφων τὴν παροῦσαν ἔκθεσιν Γρ. Θ. Στάθης — τοῦ Ἰδρύματος Βυζαντινῆς Μουσικολογίας τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Τὰ περισσότερα μέλη τῆς Ἑλληνικῆς ἀντιπροσωπείας μετέβησαν, φροντίδι τοῦ ΙΜΧΑ Θεσσαλονίκης, εἰς Βάρναν ἐπιβαίνοντες ἐνὸς μικροῦ λεωφορείου — πούλμαν ἐκ Θεσσαλονίκης, μὲ μίαν διανυκτέρευσιν εἰς Σόφιαν. Ἀπὸ Σόφιας μέχρι Βάρνας ἠκολουθήθη ἡ ὁδὸς μέσῳ τῆς παλαιᾶς πρωτεύουσος τῆς Βουλγαρίας Τυρνόβου.

Εἰς Βάρναν ὅλοι οἱ Σύνεδροι εὔρον ἑτοιμον κατάλυμα εἰς δύο εἰδικὰς κατοικίας, εἰς τὴν περιοχὴν «Χρυσῆ Ἄμμος» ὀλίγον βορειότερον τῆς Βάρνας παρὰ τὸν Εὐξείνιον Πόντον, αἱ ὁποῖαι ἔχουν κτισθῆ ὡς Οἶκος τῆς Ἐνώσεως Βουλγάρων Συγγραφέων καὶ χρησιμοποιοῦνται διὰ τὰς διακοπὰς αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν διεξαγωγὴν ἐντοπίων καὶ διεθνῶν Συνεδρίων. Τὰ διαμερίσματα ἦσαν λιτῶς ἐπιπλωμένα, προσφέρουν δὲ τὰς ἀπαραιτήτους ἀνέσεις διὰ τὴν ἀπρόσκοπτον διαμονὴν καὶ μελέτην τῶν κατὰ καιροῦς ἐνοίκων.

Αἱ ἐργασίαι τοῦ Συνεδρίου διεξήχθησαν εἰς τρεῖς αἰθούσας αὐτῶν τῶν κτιρίων, ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τῶν ἐπὶ μέρους θεμάτων τοῦ Προγράμματος. Ἡ ὅλη γενικῶς ὀργάνωσις, διαμονὴ τῶν Συνέδρων καὶ διεξαγωγὴ τοῦ Συνεδρίου ὑπῆρξεν ἐπιτυχῆς εἰς μέγαν βαθμόν.

* * *

Ἡ ἑναρξίς τοῦ Συνεδρίου ἐγένετο τὸ ἀπόγευμα τῆς Δευτέρας, 15ης Σεπτεμβρίου, καθ' ἣν ὠμίλησαν διάφοροι ἐπίσημοι ἐκπρόσωποι χαιρετίζοντες τοὺς Συνέδρους καὶ εὐχόμενοι καλὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐργασιῶν. Συγκεκριμένως ἔλαβον τὸν λόγον, κατὰ σειράν, ἡ Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Τέχνης καὶ Πολιτισμοῦ τῆς Βουλγαρίας κυρία Ljudmila Zivkova, ὁ ρώσος καθηγητῆς V. A. Tjurin ἐκ μέρους τῆς Unesco, ὁ καθηγητῆς E. Georgiev τῆς Βουλγαρικῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν, ὁ ἐκπρόσωπος τῆς Περιφερειακῆς Λαϊκῆς

Ἐπιτροπῆς τῆς Βάρνας, καὶ τέλος ὁ καθηγητῆς Ν. Todorov, ὁ ὁποῖος ἀνέγνωσε τὴν εἰσήγησίν του ὡς ἐναρκτήριον τοῦ Συνεδρίου λόγον. Ἡ κυρία Μ. Veleva εὔρε τὴν εὐκαιρίαν κατὰ τὴν λῆξιν τῆς ἐναρκτηρίου αὐτῆς τελετῆς καὶ διὰ συντόμου προυνσιάσεως κκετετόπισε τοὺς συνέδρους ἐπὶ τῆς ἐκθέσεως ἐνδυμασιῶν τῶν διαφόρων περιοχῶν τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου, διὰ τῶν ὁποίων ἦτο κεκοσμημένη ἢ αἰθουσα. Ἐπηκολούθησε μικρὰ δεξιῶσις διὰ νὰ δοθῇ εὐκαιρία εἰς τοὺς συνέδρους νὰ γνωρισθοῦν μεταξὺ των.

Τὴν Πέμπτην, 18ην Σεπτεμβρίου, εἶχεν ὀργανωθῆ εἰδικῶς διὰ τοὺς Συνέδρους ἐκδρομὴ εἰς τὴν Pliska, πρῶτην παλαιὰν πρωτεύουσαν τοῦ Βουλγαρικῆς Κράτους, καὶ ἄλλας ἀρχαιότητας καὶ ἐνδιαφέροντα μνημεῖα εἰς Madara, Sumen καὶ Preslav. Τὸ γεῦμα παρέθεσεν εἰς τὴν πόλιν Σοῦμεν ὁ Δήμαχος τῆς πόλεως, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου ἀντηλλάγησαν προπόσεις. Ἀποχαιρετιστήριον δεῖπνον ἐγένετο τὸ ἑσπέρας τῆς Παρασκευῆς, 19ης Σεπτεμβρίου, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ κυριώτεροι ἐκπρόσωποι τῶν ἐθνικῶν ἀποστολῶν Ἐλαβον τὸν λόγον καὶ ἠὺχαρίστησαν τὴν ὀργανωτικὴν Ἐπιτροπὴν καὶ προσωπικῶς τὴν καθηγῆτριαν κυρίαν V. Tapkova—Zaimova, διὰ τὴν ἄψογον διεξαγωγὴν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου καὶ τὴν προσφορὰν ἀνέτου φιλοξενίας.

* * *

Ἐλέχθη ἐν ἀρχῇ ὅτι κύριον θέμα τοῦ Συνεδρίου ἦτο «Οἱ Σλαβικοὶ Πολιτισμοὶ καὶ τὰ Βαλκάνια (Θ'-ΙΖ' αἰ.)». Τὰ ἐπὶ μέρος θέματα ἢ εἰδικώτερα προβλήματα αὐτοῦ τοῦ κυρίου θέματος, περὶ τὰ ὁποῖα ἠσχολήθησαν μετὰς ἀνακοινώσεως των οἱ Σύεδροι, ἦσαν τὰ ἀκόλουθα(*):

α) Ἡ Σλαβικὴ Γραμματεία εἰς τὰ Βαλκάνια καὶ ἡ Εὐρωπαϊκὴ παράδοσις.

β) Ἡ σημασία τῆς μεγάλης Μοραβίας διὰ τοὺς σλαβικοὺς πολιτισμοὺς εἰς τὴν Ρωσίαν (τῆς ἐποχῆς τοῦ Κιέβου), εἰς τὰ Βαλκάνια καὶ εἰς τὸ Βυζάντιον τὸν ΙΑ'-ΙΓ' αἰῶνα.

γ) Ὁ ἰδεολογικὸς καὶ πολιτικὸς ρόλος καὶ ὁ χῶρος τοῦ Σλαβικοῦ κόσμου μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως.

δ) Ἡ ἀρχαία καὶ ἡ βυζαντινὴ κληρονομία εἰς τὸν πολιτισμὸν τῶν νοτίων Σλάβων.

ε) Παράδοσις καὶ ἀνανέωσις εἰς τὴν Τέχνην τῶν νοτιοσλαβικῶν λαῶν.

* Ἡ μετάφρασις τῶν τίτλων αὐτῶν τῶν θεμάτων-προβλημάτων τοῦ Συνεδρίου ἐκ τῆς ρωσικῆς, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι γεγραμμένα εἰς τὸ Πρόγραμμα τοῦ Συνεδρίου, ὀφείλεται εἰς τὸν φίλον κ. Κ. Παπουλίδην τοῦ ΙΜΧΑ Θεσσαλονίκης, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπευθύνονται καὶ ἐντεῦθεν εὐχαριστίαι.

ς) Φιλολογικαὶ σχέσεις μεταξύ τοῦ Βυζαντίου, τῶν Σλαβικῶν καὶ τῶν μὴ σλαβικῶν λαῶν εἰς τὰ Βαλκάνια.

ζ) Τὸ "Ἁγιον Ὅρος καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῶν σλαβικῶν πολιτισμῶν.

η) Ἡ τέχνη τοῦ χειρογράφου βιβλίου εἰς τοὺς νοτίους Σλάβους.

θ) Ἡ ἀναγέννησις εἰς τὸν πολιτισμὸν τῶν Σλάβων τῆς Βαλκανικῆς.

ι) Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐκτυπώσεως τῶν βιβλίων εἰς τοὺς Σλάβους τῆς Βαλκανικῆς.

Ἐκτὸς τοῦ κυρίου αὐτοῦ θέματος μὲ τὰ ἐπὶ μέρος, ὡς ἀνωτέρω, προβλήματα, καὶ ἐν ἄλλο εἰδικώτερον θέμα ἀπησχόλησε τὸ Συνέδριον, τοῦτο· «Ὁ Σχηματισμὸς τῶν ἐθνικῶν πολιτισμῶν τῶν Νοτίων Σλάβων (18-19 αἰ.) εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν Σλαβικῶν πολιτισμῶν». Καὶ τὸ θέμα αὐτὸ εἶχε τὰ ἐπὶ μέρος προβλήματα, ὡς ἀκολούθως:

α) Τὰ πνευματικὰ Κέντρα τῶν νοτίων Σλάβων εἰς τὰ Βαλκάνια καὶ ἡ προσφορὰ αὐτῶν.

β) Ἡ ἔννοια τῆς σλαβικῆς ἐνότητος εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ σχηματισμοῦ τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως.

γ) Ὁ ρόλος τῆς Ρωσίας εἰς τὴν ἐκπολιτιστικὴν καὶ ἐθνικὴν ἀνάπτυξιν τῶν Βαλκανικῶν λαῶν.

δ) Σχέσεις τῶν Βαλκανικῶν λαῶν μὲ τὴν Εὐρώπην εἰς τὸν τομέα τοῦ πολιτισμοῦ.

ε) Πολιτιστικαὶ σχέσεις μεταξύ τῶν μὴ μουσουλμάνων καὶ μουσουλμάνων εἰς τὰ Βαλκάνια.

Πέρα τούτων, ἐξητάσθη τὸ θέμα τῆς «Γλωσσολογίας» μὲ δύο ἐπὶ μέρους θέματα, ἦτοι· α) Γλωσσολογικαὶ σχέσεις εἰς τὰ Βαλκάνια, καὶ β) Αἱ νοτιοσλαβικαὶ φιλολογικαὶ γλώσσαι καὶ ἡ ἐξέλιξις τῶν πολιτισμῶν τὴν ἐποχὴν τῆς ἐθνικῆς ἀναγεννήσεως, ὡς ἐπίσης καὶ τὸ θέμα «Φολκλόρ».

Δύο εἰδικαὶ συγκεντρώσεις μὲ θέματα ἀφ' ἑνὸς μὲν «Κειμενολογικὰ καὶ ἀρχαιογραφικὰ προβλήματα τῶν ἐκδόσεων τῶν παλαιοβουλγαρικῶν κειμένων» καὶ ἀφ' ἑτέρου «Οἱ Βογόμελοι καὶ οἱ Καθαροὶ» ἔδωσαν τὴν εὐκαιρίαν εἰς τοὺς εἰδικοὺς ἐπ' αὐτῶν νὰ συζητήσουν καὶ ἀνταλλάξουν τὰς γνώμας των.

Δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ ἐπιχειρηθῇ ἐπιλογὴ ἀνακοινώσεών τινων, αἱ ὁποῖαι ἠκούσθησαν εἰς τὸ Συνέδριον ἐντασσόμεναι εἰς τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ ἐπὶ μέρος θέμα, οὔτε νὰ κατονομασθοῦν οἱ σπουδαιότεροι καθ' ὑποκειμενικὴν πάντοτε κρίσιν, ἐπιστήμονες οἱ ὁποῖοι ἔλαβον μέρος εἰς τὸ Συνέδριον, διότι ὑπάρχει κίνδυνος νὰ παρατηρηθοῦν ἀσύγγνωστοι παραλείψεις ἢ ὅλως ὑποκειμενικαὶ προτιμήσεις. Λέγομεν μόνον ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν Συνέδρων ἀνῆλθε εἰς

περίπου 120 ἐκ τῶν 150 ἀρχικῶς δηλωσάντων συμμετοχῆν. Καὶ μόνον ὁ ἀριθμὸς τῶν ἰσαριθμῶν ἀνακοινώσεων ἐν τῇ μνημονευθείσῃ ποικιλίᾳ τῶν ἐπὶ μέρους προβλημάτων φανερώνει τὴν σπουδαιότητα τοῦ Συνεδρίου.

* * *

Εἰς τὸ διεθνὲς αὐτὸ Συνέδριον παρατηρήθη τὸ εὐχάριστον γεγονός, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ παρουσία ὑπῆρξεν αἰσθητὴ καὶ εἰς κάθε συνεδρίαν τῶν ἐπὶ μέρος θεμάτων ὑπῆρχε μία ἢ περισσότεραι ἀνακοινώσεις ἑλλήνων ἐπιστημόνων. Τοῦτο πολὺ συνέβαλε εἰς τὸ νὰ κατανοηθῇ ὑπὸ τῶν ξένων ὅτι ἡ ἑλληνικὴ συμβολὴ εἰς τὰ Σλαβολογικὰ Συνέδρια εἶναι ἀπαραίτητος, διὰ τὸν ἀπλοῦν λόγον ὅτι Σλαβολογία σημαίνει κυρίως Βαλκανολογία, καὶ Βαλκάνια χωρὶς τὴν Ἑλλάδα καὶ χωρὶς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ ἐπ' αὐτῶν δὲν νοοῦνται.

Λεπτομερέστερον, τὰ θέματα τῶν ἀνακοινώσεων τῶν ἑλλήνων Συνέδρων ἦσαν τὰ ἀκόλουθα, κατὰ τὴν σειρὰν μὲ τὴν ὁποίαν ἠκούσθησαν (*):

- Ἄ. Κ α ρ α θ α ν ἄ σ η ς: Ἡ ἑλληνικὴ κοινότης τῆς Βενετίας καὶ αἱ σχέσεις αὐτῆς μὲ τὰς Βαλκανικὰς Χώρας (γαλλιστί).
- Ἰ. Π α π α ν δ ρ ι α ν ὄ ς: Ὁ ἑλληὴν διδάσκαλος Γεώργιος Ζαχαριάδης καὶ ἡ συμβολὴ του εἰς τὴν σλαβικὴν ἐκπαίδευσιν κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα (γερμανιστί).
- Ἀ. Ἄ γ γ ε λ ὄ π ο υ λ ο ς: Ὁ Δημήτριος Τσάμης Καρατάσος καὶ ἡ ἑλληνοσερβικὴ φιλία (ἀγγλιστί).
- Π. Χ α ρ α ν ῆ ς: Οἱ Σλαῦοι, τὸ Βυζάντιον καὶ ἡ ἱστορικὴ σημασία τοῦ πρώτου Βουλγαρικοῦ βασιλείου (ἀγγλιστί).
- Κ. Π α π ο υ λ ἰ δ η ς: Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Σεραφεῖμ καὶ οἱ Ρῶσοι (γαλλιστί).
- Χ ρ. Ζ ή σ σ η: Ὁ Ἰλάριος ἐπίσκοπος Τυρνόβου καὶ ἡ κίνησις τῆς βουλγαρικῆς ἀναγεννήσεως εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος (ἀγγλιστί).
- Σ. Κ ἰ σ σ α ς: Εἰκόνες ἐνὸς Μηνολογίου τῆς Κοζάνης (ρωσιστί).
- Ζ. Τ σ ι ρ π α ν λ ῆ ς: Γεώργιος Κρίτζανιτς καὶ αἱ σχέσεις του μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου (γαλλιστί).
- Γ ρ. Σ τ ἄ θ η ς: Ὁ Ἰωάσαφ Προηγούμενος Ριλιώτης καὶ αἱ ἐξηγήσεις του εἰς τινὰ βυζαντινὰ μέλη (γαλλιστί).
- Δ. Ἡ λ ι ἄ δ ο υ: Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἐφραὶμ κρύβεται ἐπίσης ἕνας Σλάβος συγγραφεὺς τοῦ Ι'-ΙΑ' αἰῶνος; (γαλλιστί).
- Β. Π α π ο ὑ λ ι α: Οἱ πολιτιστικοὶ χῶροι μετὰξὺ Μουσουλμάνων καὶ μὴ Μουσουλμάνων ἐντὸς τῶν Βαλκανίων (γαλλιστί).

* Ἐντὸς παρενθέσεως ἀναφέρεται εἰς ποίαν γλῶσσαν ἐγένοντο αἱ ἀνακοινώσεις.

- Ν. Μουτσόπουλος: Ἡ μορφολογία τῶν μεταβυζαντινῶν ἐπιγραφῶν τῆς Ἑλλάδος (γαλλιστί).
- Ἐ. Βρανούση: Ἐπιβίωσις τῶν σλαβικῶν τοπωνυμίων εἰς τοὺς βυζαντινοὺς συγγραφεῖς (γαλλιστί).
- Ἄ. — Αἰμ. Ταχιάος: Τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ ὁ σχηματισμὸς τῶν σλαβικῶν πολιτισμῶν (γαλλιστί).
- Λ. Βρανούση: Τὰ Τυπογραφεῖα καὶ τὰ ἑλληνικὰ βιβλία (γαλλιστί).
- Ἰ. Ταρνανίδης: Παράλληλη μελέτη τῶν φύλλων «Ἐφημερίς» καὶ «Serbskija Novini», τὰ ὅποια ἐξεδίδοντο ἐν Βιέννῃ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Μαρκίδων Πούλιου, κατὰ τὰ ἔτη 1791-1792 (γαλλιστί).
- Κ. Μακρῆς: Αἱ ἑλληνικαὶ χαλκογραφίαι εἰς τὰς Βαλκανικὰς Χώρας κατὰ τὸν 10' αἰῶνα (γαλλιστί).

***

Ἡ σημασία τοῦ Συνεδρίου ἐξάγεται ἀβιάστως ἐκ τῶν ὅσα ἐξετέθησαν ἀνωτέρω. Ὡρίσθη ἤδη νὰ συγκληθῇ μετὰ διεικνίαν παρόμοιον Σλαβολογικὸν Συνέδριον εἰς τὸ Βερολίνον. Τὸ μεγαλύτερον κέρδος διὰ τοὺς συνέδρους εἰς πάντα τὰ διεθνή Συνέδρια εἶναι, πέρα τῆς εὐχαριστήσεως ἐκ τῆς ἐπισκέψεως μιᾶς ξένης Χώρας καὶ πέρα τῆς διευρύνσεως τῶν γνώσεων ἐκ τῶν ἀνακοινώσεων τῶν ἄλλων μελετητῶν, εἶναι ἡ γνωριμία μὲ τοὺς συναδέλφους εἰς τὸν τομέα τῆς ἐπιστήμης τῶν ἄλλων χωρῶν. Ἡ ζεστὴ γνωριμία ἀνθρώπων καὶ ἡ πάντοτε ἐξ αὐτῆς πηγάζουσα ἐγκαρδιότης καὶ κοινωνία τῶν μυστικῶν, τῶν ἐπιτεύξεων καὶ τῶν ἐπιδιώξεων τῆς ἐρεύνης ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος.

Εἶναι συγκινητικὸν νὰ γνωρίζῃς τὰ πρόσωπα, τὰ ὅποια μόνον ἐκ τῆς βιβλιογραφίας καὶ τῶν ὑποσημειώσεων τῶν μελετῶν σοῦ εἶναι γνωστά, καὶ εἶναι παρήγορον ὅτι τοῦ λοιποῦ οἱ ὁμότεχνοί σου δὲν εἶναι ψυχροὶ ἀπόντες, ἀλλὰ συμπαθεῖς παρόντες κατὰ τὰς ὥρας τῆς μελέτης καὶ τῆς συγγραφῆς.